

19.05.2012 г.

**ДО
ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА СЪДИИТЕ
ОТ НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД**

И С К А Н Е

**ОТ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
ЗА ПРИЕМАНЕ НА ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ**

ОТНОСНО: Разглеждането на гражданския иск в наказателния процес при настъпване на основанията за погасяване на наказателното преследване в хипотезите на изтекла давност, последвала амнистия или смърт на дееца

ОСНОВАНИЕ: чл. 125 вр. чл. 124, ал. 1, т. 1, пр. 1 от Закона за съдебната власт.

УВАЖАЕМИ ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

Когато съдът констатира наличието на някое от основанията по чл. 79, ал. 1 от НК, той следва да прекрати

наказателното производство при условията на чл. 24, ал. 1, т. 2, т. 3 и т. 4 от НПК. Изключение представлява хипотезата на чл. 24, ал. 2 от НПК, която поставя прекратяването на наказателното производство в случаите по чл. 24, ал. 1, т. 2 и т. 3 от НПК, в зависимост от волята на подсъдимия. Произнасянето на съда при настъпване на основанията за погасяване на наказателното преследване е създадо противоречива практика при решаването на въпроса относно приетия за съвместно разглеждане в наказателния процес граждански иск за причинени от деянието вреди.

Различните начини на решаване на този въпрос пряко са обвързани със стадия на съдебно разглеждане на делото, в който са настъпили или са констатирани посочените основания, предопределящ и вида на съдебния акт за произнасяне по въпросите за погасяване на наказателното преследване и на гражданския иск, както и с позицията на подсъдимия по правната възможност на чл. 24, ал. 2 във вр. ал. 1, т. 2 и 3 от НПК за продължаване разглеждането на делото, въпреки настъпилите основания за неговото прекратяване.

I. 1. Когато основанията за погасяване на наказателното преследване настъпят пред първата инстанция и подсъдимият се е позовал на изтекла давност или настъпила амнистия, част от съдилищата се произнасят с определение, с

което прекратяват както наказателното производство срещу подсъдимия, така и производството по приетия граждански иск или оставят същия без разглеждане. В този смисъл са определение № 383/2009 година по нохд № 815/2007 година на РС – гр. Петрич, потвърдено с решение на БлОС по внохд № 271/2009 година (пр. №1); определение № 309/2011 година на РС – гр. Петрич по нчхд № 37/2008 година, потвърдено с решение на БлОС по внохд № 173/2011 година (пр. №2); определение на СГС от 18.06.2008 година по нохд № 1603/2007 година (пр. №3); определение № 4469 от 29.10.2010 година на СГС по нохд № 3709/2008 година (пр. №4), потвърдено с определение № 459 от 08.12.2010 година на САС по внчд № 721/2010 година (пр. №5); определение от 30.03.2011 година на СГС по нохд № 4356/2009 година (пр. №6); определение на РС – гр. Мездра по нохд № 355/2008 година (пр. №7); определение на Районен съд – гр. Дупница по нчхд № 910/2007 година, отменено с определение от 06.10.2010 г. по внчхд № 329/2010 година на Кюстендилски окръжен съд (пр. №8); определения на Районен съд – гр. Дупница по 1017/2008 година, отменени с определение от 02.02.2010 г. по внчхд № 458/2009 година (пр. №9) и определение от 15.11.2010 г. на Окръжен съд – Кюстендил по внчхд № 345/2010 година (пр. №9а).

2. Друга част от съдилищата, при прекратено наказателно производство срещу подсъдимия, са се

произнесли по съществото на гражданския иск, уважавайки претенцията на деликтно основание (присъда № 7 от 18. 03. 2008 година на РС – гр. Враца по нчхд № 1302/2007 година)(пр. №10); присъда № 2505 от 29. 05. 2008 година на БлРС по нчхд № 1375/2005 година, изменена с решение на БлОС от 16. 01. 2009 година по внчхд № 417/2008 година (пр. №11); присъда № 211 от 26. 03. 2009 година на Варненския районен съд, по нчхд № 3909/2003 година, потвърдена с решение № 244 от 31.07.2009 година на ВОС по внчхд № 731/2009 година (пр. №12); присъда № 658/08.07.2009 година на РС – гр. Петрич по нохд № 1210/2007 година, потвърдена с решение на БлОС по внохд № 450/2009 година (пр. №13); определение от 16. 06. 2009 година на Районен съд – гр. Враца, по нохд № 534/2008 година (пр. №14) и присъда № 13 по същото дело и от същата дата (пр. №15). Следва да се отбележи, че в преобладаващия брой от случаите по тези дела, съдебният акт е постановен след изразено от подсъдимия становище за продължаване на производството, но не във всички е така.

II. Когато основанията за погасяване на наказателното преследване са настъпили пред въззивната или касационната инстанция и при наличие на постановен първоинстанционен акт по съществото на делото, съдилищата решават по различен начин въпроса с ангажирането на

гражданската отговорност на деца за инкриминираното деяние.

1. Част от съдилищата се произнасят по същество по гражданския иск, след отмяна на първоинстанционната присъда в наказателната ѝ част и прекратяване на наказателното производство, поради настъпила давност или амнистия. В тези случаи, изводите относно деликта се основават на приетите за установени факти в съдебния акт на първата инстанция. В този смисъл са: присъда № 140 от 19.11.2009 година на Варненския окръжен съд по внчхд № 1328/2009 година (пр. №16), решение от 22. 10. 2010 година на БЛОС по внохд № 373/2010 година (пр. №17), решение № 141 от 22.06.2009 година на Пловдивския апелативен съд по внохд № 181/2009 година (пр. №18), решение от 27.07.2011 година на Сливенския окръжен съд по внчхд № 292/2011 година (пр. №19), решение № 95/17.09.2009 година на Сливенския окръжен съд по внчхд № 214/2009 година (пр. №20), решение № 106/03. 08. 2011 година на СЛОС по внчхд № 297/2011 година (пр. №21), решение № 308 от 13.12.2005 година на Пловдивския апелативен съд по внохд № 548/2005 година (пр. №22), решение на Хасковския окръжен съд № 9 от 10.03.2008 година по внохд № 169/2007 година (пр. №23), решение от 05.10.2009 година на Кюстендилския окръжен съд по внчхд № 132/2009 година /24/, решение № 67 от 28.09.2009 година

на Военно-апелативния съд по внохд № 56/2009 година (пр. №25), решение на БЛОС по внохд № 409/2009 година (пр. №26), решение № 2 от 20.07.2010 година на Военно-апелативния съд по внохд № 132/2009 година (пр. №27), решение № 192 от 14. 06. 2011 година на Варненския окръжен съд по внохд № 503/2011 година (пр. №28), решение № 269 от 25. 09. 2009 година на Варненския окръжен съд по внчхд № 758/2009 година (пр. №29), решение на БЛОС по внохд № 134/2009 година (пр. №30) и др.

2. В немалък брой случаи обаче, въззивните инстанции приемат, че съдът не дължи произнасяне по гражданския иск при настъпили основания за прекратяване на наказателното производство поради давност или амнистия. За формирането на този правен извод, те се позовават на разпоредбата на чл. 88, ал. 3 от НПК и на съображения за липсата на съдебен акт, установяващ по надлежния начин фактите относно инкриминираното деяние, които факти са в основата на преценката за наличието или липсата на деликт и гражданската отговорност на подсъдимия за увреждането. В този смисъл са: решение на БЛОС по внчхд № 251/2008 година (делото е изпратено на граждански съд за произнасяне по иска) (пр. №31), решение № 409 от 24.11.2009 година на САС по внохд № 574/2009 година (пр. №32), решение на БЛОС по внохд № 563/2008 година (пр. №33), решение № 520 от 12.01.2010 година на САС по внохд № 784/2009 година (пр.

№34), решение № 190 от 15. 05. 2009 година на САС по внохд № 260/2009 година (пр. №35), решение № 447 от 17. 11. 2009 година на САС по внохд № 715/2009 година (пр. №36), решение № 82 от 01.06.2010 година на Старозагорския окръжен съд по внчхд № 1074/2010 година (пр. №37) и др.

3. В практиката на Върховния касационен съд по този казус също се констатира нееднозначност. В част от решенията си ВКС приема, че съдът следва да се произнесе по гражданския иск и когато наказателната отговорност е погасена, но само ако и доколкото погасяването ѝ не е довело до прекратяване на наказателното производство, защото прекратяването на делото лишава съда от възможността да решава други въпроси, освен свързаните със самото прекратяване (решение № 225 от 20.09.2004 година, I н.о., по н.д. № 849/2003 г.(пр. №38); решение № 269 от 19.05.2009 година, I н. о., по н.д. № 218/2009 година (пр. №39); решение № 128 от 12.07.2005 година, II н. о., по н.д. № 580/2004 г. (пр. №40); решение № 416 от 03.12.2009 година, I н. о., по н.д. № 465/2009 г. (пр. №41), решение № 389 от 13.10.2011 година, I н. о., по н.д. № 1915/2011 г. (пр. №42), определение № 201 от 27.04.2009 година, I н. о., по н.д. № 677/2008 г. (пр. №43) и др.).

4. В друга част със свои решения ВКС приема, че съдът дължи произнасяне по гражданския иск в случаите на погасяване или отпадане на наказателната отговорност на

дееца, доколкото основанието на гражданската претенция за обезвреда е самото деяние, а не престъплението, в което то се е изразило. В този смисъл са решение № 859 от 07.01.2008 година, I н. о., по н.д. № 567/2007 година (пр. №44); решение № 635 от 03. 06. 2003 година, III н. о., по н.д. № 536/2002 година (пр. №45); решение № 694 от 15.12.2003 година, II н. о., по н.д. № 546/2003 година (пр. №46); решение № 266 от 28.05.2009 година, I н. о., по н.д. № 225/2009 година (пр. №47); решение № 377 от 19.10.2009 година, II н. о., по н.д. № 366/2009 година (пр. №48); решение № 5 от 28.01.2010 година, III н. о., по н.д. № 645/2009 година (пр. №49). На това разбиране е основана и преценката на ВКС за допуснато съществено нарушение на процесуалните правила при липса на произнасяне по гражданския иск от предходните съдебни инстанции, довело до отмяна на атакуваните съдебни актове в тази им част и връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на съда само по отношение на предявените граждански искове (решение № 384 от 01.07.2003 година, I н. о., по н.д. № 169/2003 година (пр. №50); решение № 631 от 08.01.2003 година, I н. о., по н.д. № 515/2002 година (пр. №51); решение № 165 от 05.06.2009 година, III н. о., по н.д. № 163/2009 година (пр. №52); решение № 535 от 07.12.2009 година, III н. о., по н.д. № 564/2009 година (пр. №53); решение № 75 от 04.02.2011 година, III н. о., по н.д. № 823/2010 година (пр. №54); решение № 114 от 06. 04. 2010 година, I н. о., по н.д.

№ 15/2010 година (пр. №55); решение № 215 от 14.05.2010 година, II н. о., по н.д. № 142/2010 година (пр. №56). В някои случаи, когато развитието на делото е позволявало това, ВКС се е произнесъл по същество по гражданския иск в рамките на правомощията си по чл. 354, ал. 2, т. 5 от НПК (решение № 217 от 17.05.2011 година, III н. о., по н.д. № 1179/2011 година (пр. №57).

III. 1. Самият отказ на съда да се произнесе по приетия граждански иск в наказателния процес, при прекратяване на наказателното производство, поради изтекла погасителна давност или настъпила амнистия, сочи на различен подход към основанието и формата на това произнасяне. В част от случаите, съдът отхвърля гражданския иск като неоснователен, когато и самият той е погасен с петгодишната давност по чл. 110 от ЗЗД. Приема се, че това е въпрос по съществуването на делото и основателността на иска, защото погасителната давност е институт на материалното право и засяга само правото на иск, но не и самото субективно право, чиято защита се търси (присъда на СГС № 461 от 21.12.2009 година по нохд № 1790/2007 година, потвърдена с решение № 153 от 21.03.2011 година на ВКС, III н. о., по н. д. № 55/2011 година (пр. №58); решение № 46 от 12.03.2009 година на САС по внохд № 1162/2008 година, потвърдено с решение № 364 от 30.09.2009 година на ВКС, III н. о., по

н. д. № 379/2009 година (пр. №59); изменително решение № 339 от 25.11.2009 година на ВКС, III н. о., по н. д. № 255/2009 година (пр. №60).

2. В други случаи съдът приема, че изтичането на петгодишната погасителна давност по чл. 110 от ЗЗД за претендиране на обезвреда от пострадалия в наказателния процес индицира на недопустимост на предявения граждански иск и има за последица оставянето му без разглеждане и прекратяване на производството и в тази му част (решение № 137 от 21.07.2011 година на ВКС, II н. о., по н. д. № 33/2011 година (пр. №61), с което е изменено в този смисъл въззивно решение № 232 от 23.11.2010 година на ПАС по внохд № 322/2010 година. По идентичен начин и независимо от липсата на настъпила погасителна давност за иска за обезвреда, е решен въпросът за начина на произнасяне по гражданския иск при изтекла погасителна давност за наказателното преследване и с решение № 389 от 13.10.2011 година на ВКС, I н. о., по н. д. № 1915/2011 година (пр. №42); с решение № 966 от 13.12.2006 година на ВКС, II н. о., по н.д.№ 406/2006 година (пр. №62) и др. Прието е, че прекратяването на наказателното производство на това основание лишава съда от процесуално основание да продължи самостоятелното разглеждане на гражданския иск, тъй като е лишен от възможността да се произнесе по основните въпроси на процеса по чл. 301, ал. 1, т. 1 от НПК –

има ли извършено деяние, извършено ли е то от подсъдимия и извършено ли е виновно, които въпроси са от съществено значение при преценката за наличието/липсата на деликт по чл. 45 от ЗЗД.

IV. Практиката на съдилищата в хипотезата на настъпила смърт на дееца в рамките на съдебното разглеждане на делото, не разкрива противоречия по съществуто на произнасянето, освен в една насока – наличието или липсата на произнасяне въобще по приетия в наказателния процес граждански иск, след надлежно прекратяване на наказателното производство при условията на чл. 24, ал. 1, т. 4 от НПК.

Така, в някои случаи съдът изрично се е произнесъл и по гражданската претенция за обезвреда срещу починалия подсъдим (присъда № 17 от 04.05.2011 година на САС по внохд № 699/2010 година (пр. №63)), а в други случаи такова произнасяне липсва (определение от 04.05.2011 година на СГС по нохд № 824/2011 година (пр. №64); определение от 15.12.2008 година на Старозагорски окръжен съд по внчхд № 827/2008 година /пр. №65/; определение от 18.01.2010 година на ВКС, II н. о., по н.д. № 667/2009 година (пр. №66).

С оглед посочената противоречива съдебна практика относно разглеждането на гражданския иск в наказателния

процес при настъпване на основанията за погасяване на наказателното преследване в хипотезите на изтекла погасителна давност, последвала амнистия или смърт на дееца и на основание чл. 124, ал. 1, т. 1, пр. 1 от Закона за съдебната власт, правя следното

И С К А Н Е :

Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд да приеме тълкувателно решение, с което да отговори на следните въпроси:

I. Съдът дължи ли произнасяне по приетия за съвместно разглеждане в наказателния процес граждански иск от пострадалите, когато в хода на първоинстанционното разглеждане на делото настъпи някое от основанията по чл. 79, ал. 1 от НК?

II. Как следва да се произнесат по гражданския иск въззивната и касационната инстанции, ако тези основания настъпят при разглеждане на делото в тези инстанции?

III. При констатиране наличието на някое от основанията по чл. 79, ал. 1 от НК и/или изтичане на петгодишната погасителна давност по чл. 110 от ЗЗД по отношение на претенцията за обезвреда, как следва да се произнесе

наказателният съд – с отхвърляне на иска по същество или с прекратяване на производството в тази му част?

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД: /п/
Съгласно Заповед № 735/17.05.2012 г.

/Гроздан Илиев/